

В. К. ДАНИЛКО,
доктор економічних наук, професор,
Житомирський державний технологічний університет

Екологічні податки: статистичний аспект

Розкрито необхідність екологізації податкової політики України, передумови формування екологічних податків на зміну зборам за забруднення довкілля. Подано статистичний аналіз щодо дієвості запроваджених в країні екологічних податків у період 2011–2013 рр. Показано роль і значення екологічної статистики у формуванні інформаційних ресурсів у сфері екологічного оподаткування.

Ключові слова: природоохоронна діяльність, екологічні податки, екологічна політика, екологічна ситуація, статистичні спостереження, інформаційні ресурси, сталий розвиток.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах високого антропогенного впливу на екологічні системи однією із найгостріших проблем вважається збереження якості середовища проживання. За таких умов для оздоровлення екологічної ситуації у міжнародній практиці широко застосовують різні форми (види) еколого-економічних інструментів. Всебічне їх застосування, як свідчить світовий досвід [1; 2], прискорює процес переходу країн до сталого типу розвитку суспільства – домінантної ідеології цивілізації у XXI столітті. Цей принцип розвитку задекларовано у рішеннях Конференції ООН з довкілля і розвитку “Планета Земля” у Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Всесвітнього саміту зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.) [3; 4] та наступних знакових міжнародних форумів з екологічних проблем й охорони природних ресурсів.

У зв’язку з цим всеохоплююча інтеграція природоохоронних еколого-економічних інструментів і, зокрема, екологічних податків у національну політику соціально-економічного розвитку є вкрай актуальною проблемою для України. Адже практично на всій її території зафіксовано найвищий серед європейських країн інтегральний показник негативних антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище. Водночас ефективність використання природних ресурсів, за даними аналізу наукових джерел вітчизняних авторів [4; 5; 6], залишається надзвичайно низькою, а частка витрат їх споживання у структурі валового внутрішнього продукту країни є надто високою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення і розвитку чинної нині системи екологічних податків в Україні як дієвого важеля впливу на оздоровлення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки держави висвітлено в багатьох наукових працях вітчизняних вчених-економістів, серед яких О. Веклич, Б. Данилишин, В. Данилко, О. Кашенко, Л. Мельник, К. Ритікова, І. Синякевич В. Міщенко, С. Харічков, М. Хвесик, Є. Хлобистов, Я. Якуша, В. Шевчук та інші.

Метою дослідження є аналіз сучасної вітчизняної практики екологічного оподаткування систем господарювання і на цій основі визначення основних шляхів удосконалення системи екологічних податків, запроваджених в Україні з метою поліпшення екологічної ситуації.

Викладення основного матеріалу. Відомо, що Україна, як незалежна суверенна держава, офіційно приєдналась до рамкового документа ООН “Порядок денний на XXI століття” та підписала низку міжнародних договорів з екологічних проблем [5; 6; 7]. Саме тому вона зобов’язана рухатися у напрямі до сталого збалансованого соціально-економічного розвитку. Під сталим соціально-економічним розвитком країни слід розуміти таке функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні та духовні проблеми населення, забезпечується раціональне й екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для

здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва [4; 5; 7]. У зв'язку з цим, починаючи з 1993 р. в Україні вперше почав поступово запроваджуватися механізм плати за забруднення середовища проживання. Його стимулююча функція полягала в тому, щоб запобігати виснаженню природних ресурсів і припинити безоплатне використання довкілля як приймального забруднення.

Важлива роль при цьому відводилась екологізації національної податкової системи, що передбачає зміну традиційної схеми призначення податків. Адже екологічні податки, на відміну від традиційних, виконують не лише фіскальну, а й стимулюючу та регуляторну функції, що сприяє оздоровленню довкілля й ефективному використанню природних ресурсів. Підтвердженням цьому є багаторічний досвід країн ЄС, який переконує, що активне застосування екологічних податків сприяє зниженню загального рівня забруднення довкілля [8; 9]. Зрозуміло, що при високих ставках екологічних податків підприємствам значно вигідніше здійснювати природоохоронні заходи, а не забруднювати середовище проживання.

Саме тому чинний з 1 січня 2011 року Податковий кодекс України передбачає введення екологічного податку. Це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів в атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р. [10; 11]. Екологічний податок запроваджувався на зміну зборам за забруднення довкілля, які діяли в Україні протягом 2000–2011 рр. Основна мета цих платежів (зборів) полягала у стимулюванні платників до ефективної природоохоронної діяльності. Однак, за даними офіційної статистики, у цей період позитивних результатів щодо зниження загального обсягу викидів і скидів забруднюючих речовин у довкілля та зменшення обсягів утворення твердих відходів не фіксувалося.

Так, якщо протягом 2000 р. в атмосферу від стаціонарних і пересувних джерел забруднення в цілому в Україні надійшло 5,9 млн т шкідливих речовин, то у 2010 р. їх обсяги зросли до 6,7 млн т, а в 2011 р. – 6,9 млн т при зниженні рівня виробництва. Не відбувалося передбачуваного скорочення викидів в атмосферу метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, що негативно впливає на зміну клімату [12; 13]. Така ситуація, на наше переконання, обумовлена низькими чинними нормативами зборів на забруднення довкілля, які не відповідали сумі завданих збитків і не стимулювали виробників до проведення природоохоронних заходів. Натомість підприємствам вигідніше було сплачувати збори за забруднення, які щорічно зростали (табл. 1), ніж здійснювати природоохоронні заходи.

Таблиця 1

Динаміка пред'явлених екологічних зборів за порушення природного середовища в Україні, млн грн.

Збори	Рік				
	2006	2007	2008	2009	2010
за забруднення навколишнього природного середовища, разом	871,4	955,7	1065,3	1198,7	1361,2
за викиди в атмосферне повітря забруднювальних речовин	501,9	558,7	627,1	702,2	795,9
за скиди забруднювальних речовин безпосередньо у водні об'єкти	69,8	75,0	69,7	88,0	93,7
за розміщення відходів	291,8	322,0	368,5	408,5	471,6

Джерело: складено автором на основі даних [12, с. 193]

Дані табл. 1 свідчать, що протягом 2010 р. суб'єктам господарювання за забруднення довкілля пред'явлено екологічних зборів на загальну суму 1361,2 млн грн, проти 1198,7 млн грн у попередньому році. Найбільші їх обсяги, як свідчить офіційна статисти-

стика [12, с. 174], були пред'явлені підприємствам, що виробляють та розподіляють електроенергію, газ та воду (597,7 млн грн, або 44% від сумарного обсягу в Україні), добувної промисловості (286,6 млн грн, або 21%), металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (234,8 млн грн, або 17%). Отже, підтверджується теза щодо незацікавленості суб'єктів господарювання у вирішенні екологічних проблем при чинних ставках екологічних зборів за забруднення довкілля.

Досвід країн ЄС переконує, що таку ситуацію можна змінити на краще, лише збільшуючи до європейського рівня ставки екологічних податків за забруднення довкілля. З урахуванням цього розробниками Податкового кодексу України запропоновано значно вищі ставки екологічного податку: за викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами – у 3,6 раза; за скидання забруднюючих речовин – у 4,8 раза; за розміщення відходів – у середньому в 8,1 раза [10; 14; 15]. Передбачалося, що введення цих ставок стимулюватиме виробників до впровадження природоохоронних технологій, що позитивно вплине на поліпшення екологічної ситуації в країні, а відтак на здоров'я населення та умови його проживання.

Виконуючи функції, передбачені Податковим кодексом України, екологічні податки (рис. 1) як загальнодержавний обов'язковий платіж розширюють фінансові можливості систем господарювання для здійснення необхідних природоохоронних заходів, спрямованих на поліпшення екологічної ситуації в окремих регіонах і в країні в цілому.

Рис. 1. Функції екологічного податку

Джерело: складено автором за даними [10; 11]

Слід визнати, що запроваджена в Україні система екологічних податків знаходиться зараз на стадії розвитку, а відтак потребує вдосконалення з урахуванням міжнародної практики екологічного оподаткування. Кошти екологічних податків, за даними проведеного нами аналізу, передусім спрямовуються на відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання природних ресурсів. Фінансово-правову основу екологічних податків становлять нормативи плати за забруднення середовища проживання. Відповідно до чинного національного законодавства вони стягуються із суб'єктів господарювання залежно від обсягів:

- викидів в атмосферу шкідливих речовин стаціонарними і пересувними дже-
релами забруднення;
- скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- розміщення відходів виробництва у спеціально відведених місцях чи об'єктах.

Отже, екологічному оподаткуванню підлягають суб'єкти господарювання, ви-
робнича діяльність яких супроводжується значними негативними екозмінами серед-
овища проживання. Так, в Україні почала реалізовуватися ідея відомого економіста-
теоретика А. К. Пігу, який вперше запропонував впливати на поведінку винних у
забрудненні довкілля шляхом податків і стимулювати природоохоронну діяльність
шляхом дотації. Необхідність їх запровадження на офіційному рівні була підтвер-
джена в першій Програмі дій Європейського Союзу з охорони довкілля (1973 р.) і
пов'язувалася з реалізацією принципу "забруднювач платить". В Україні цю вимогу
запроваджено з 1999 р. [14, с. 82]. Однак забруднювачі лише частково покривають
соціальні та економічні втрати, що виникли внаслідок забруднення або неефектив-
ного використання ресурсів, компенсуючи видатки на перероблення відходів або
знешкодження шкідливих викидів, оскільки в самій системі нарахування плати за
використання або забруднення ресурсів фактично не закладено реалізацію цього
принципу.

Водночас, за даними аналізу наукових джерел, Україна поступається європейським
країнам як за різноманітністю екологічних податків, а їх нині у країнах ЄС застосову-
ється близько 370 видів [9, с. 280–283], так і за їх структурою. Зокрема, відповідно до
чинного національного законодавства крім платежів за забруднення довкілля до них
належать плата за спеціальне використання природних ресурсів, рентні платежі тощо.
Однак у системі державного екологічного оподаткування відсутні податки на шумове
і продуктове забруднення, що є актуальним для України.

З метою контролю за своєчасністю та повнотою сплати екологічного податку
органами державної статистики України формуються інформаційні ресурси. Для цього
запроваджено державні статистичні спостереження (форма № 1 – *екологічні витрати*)
"Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні
платежі" [16; 17]. Таку статистичну звітність щорічно (до 28 лютого наступного за
звітним роком) органу державної статистики за місцем здійснення економічної діяль-
ності подають юридичні особи, їхні відокремлені підрозділи, що здійснюють витрати
на охорону навколишнього природного середовища та сплачують екологічні платежі.
Інформація щодо пред'явлення і сплати екологічного податку за забруднення довкіл-
ля формується безпосередньо у III розділі цього звіту. Він охоплює 12 статистичних
показників, які відображають інформацію щодо нарахованих та фактично сплачених
екологічних податків і позовів про відшкодування збитків та втрат, заподіяних в ре-
зультаті порушення природоохоронного законодавства у звітному році.

Проаналізуємо отриману і систематизовану статистичними органами інформацію
за 2011–2013 рр. [12; 13]. Вона, за даними Держстату України, своєчасно надходила
від респондентів – підприємств різних форм власності, які здійснювали витрати на
охорону довкілля. Найбільше таких суб'єктів господарювання у Донецькій, Запорізькій,
Львівській областях та місті Києві.

Дані аналізу свідчать, що протягом 2013 року суб'єктам господарювання
України за забруднення довкілля та порушення природоохоронного законодавства
пред'явлено (нараховано) екологічних податків на загальну суму 3050,6 млн грн, проти
2028,6 тис. грн у попередньому році. У загальних обсягах 70,8 % (2159,7 млн грн) – це
податки за викиди в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел; 25,4%
(773,8 млн грн) – податок за розміщення відходів; 3,8% (117,1 млн грн) – податки за
скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать, що упродовж 2013 р. суб'єктами господарювання України
фактично сплачено 2709,7 млн грн від загального обсягу екологічних платежів з ура-
хуванням погашення заборгованості за попередні роки. Найбільші обсяги сплачених
екологічних платежів складають податки за викиди в атмосферне повітря забрудню-
ючих речовин та розміщення відходів виробництва – 1908,7 та 701,8 млн грн відповід-
но. Отже, структура екологічних податків за напрямками надходжень принципово не
відрізняється порівняно з 2011 та 2012 рр. – зросли лише абсолютні показники. Вони

характеризуються переважанням частки, що припадає на викиди в атмосферне повітря та розміщення відходів.

Таблиця 2

Екологічні податки, що пред'явлені суб'єктам господарювання за забруднення довкілля в Україні, млн грн

Вид екологічного податку	Рік			Відхилення (+/-) 2013 р. щодо:	
	2011	2012	2013	2011	2012
Пред'явлено екологічних податків усього:	1988,3	2028,6	3050,6	1062,3	1022,0
Зокрема за:					
• викиди в атмосферу повітря забруднюючих речовин	1436,6	1386,8	2159,7	723,1	772,9
• викиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	60,3	74,3	117,1	56,8	42,8
• розміщення відходів	491,4	567,5	773,8	282,4	206,3
Частка фактично сплачених екологічних податків:					
млн грн	1825,6	1931,2	2709,7	884,1	778,5
%	91,8	95,2	88,8	X	X

Джерело: складено за даними [12; 13]

Зазначимо, що до кінця 2012 р. нарахування екологічного податку в Україні здійснювалося з розрахунку 50% ставки, визначеної Податковим кодексом України. У 2013 р. застосовувалося 75% ставки, а з 1 січня 2014 р. передбачено використання 100% ставки [10; 11]. Відповідно до збільшення обсягів екологічних податків відбувалося зростання надходжень коштів до екологічних фондів усіх бюджетних рівнів. Зокрема, обсяги надходження до зведеного бюджету за даними Держстату України збільшилися з 1825,6 млн грн у 2011 р. та 1931,2 млн грн у 2012 р. до 2709,7 млн грн у 2013 р. Завдяки цьому протягом 2013 р. на охорону довкілля в цілому в Україні було витрачено 20377,8 млн грн (без ПДВ). Із загального їх обсягу 14339,0 млн грн, або 70%, становлять поточні витрати, 6038,8 млн грн, або 30% – капітальні інвестиції, в тому числі 5376,7 млн грн – інвестиції в основний капітал, 662,1 млн грн – витрати на капітальний ремонт природоохоронного обладнання.

Коштом державного та місцевих бюджетів було освоєно 7,1% капітальних інвестицій та здійснено 3,6% поточних витрат. З них кошти державного й місцевих екологічних фондів склали 41,0 і 285,7 млн грн відповідно. Це, на наш погляд, свідчить про необґрунтовано низькі їх витрати на охорону довкілля. Адже такі фонди створювалися винятково для формування незалежного від державного бюджету джерела фінансування природоохоронних проектів і програм. Однак розпорошеність коштів фондів негативно впливає на їх потенційні можливості у вирішенні екологічних проблем. На цей момент в Україні функціонує понад 12 тисяч фондів різних бюджетних рівнів. Серед них майже 87% складають малоефективні сільські фонди. Вони зазвичай, як свідчать дослідження, потребують невідкладного перегляду підходів щодо раціонального формування та ефективного використання їхніх коштів. Вимогою часу є прийняття Закону України "Про Національний екологічний фонд". Він повинен діяти на правах юридичної особи як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Особлива увага має приділятися забезпеченню повноти і достовірності статистичної інформації стосовно діяльності екологічних фондів усіх рівнів бюджетів.

Висновки. Реалізація сучасної екологічної політики України, яка визначається Законом України "Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 р.", передбачає застосування економічних методів, серед яких важлива роль належить екологічному оподаткуванню [4]. Основна його мета – сприяти поліпшенню екологічної ситуації та підвищенню рівня екологічної безпеки суспільства, формуванню сталого збалансованого розвитку країни.

У зв'язку з цим чинний з 1 січня 2011 року Податковий кодекс України передбачає введення екологічного податку з одночасним збільшенням ставок оподаткування на зміну зборам за забруднення довкілля, які неефективно діяли в країні протягом 2000–2011 рр. Досвід країн Європейського Союзу свідчить про ефективність застосування екологічних податків, які, крім фіскальної функції, виконують важливу стимулюючу та регуляторну роль. Така система екологічного оподаткування вважається дієздатною за умови, коли конкретні види податків впливають на існуючі ризики екологічної безпеки, а їх ставки заохочують суб'єкти господарювання запроваджувати у виробництво маловідходні та ресурсощадні технології, спрямовані на охорону середовища проживання, а не його забруднення.

Саме тому пропонується збільшити в Україні кількість видів екологічних податків, зокрема запровадити їх на продукцію, яка негативно впливає на довкілля, та ввести щорічний екологічний податок на транспорт, кількість якого інтенсивно зростає та надмірно забруднює атмосферне повітря. Важливо також збільшити ставки оподаткування до європейського рівня що, на наше переконання, сприятиме зростанню надходжень до екологічних фондів як базових джерел фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів. Важлива роль при цьому відводиться формуванню своєчасної та об'єктивної інформаційної бази даних щодо застосування екологічних податків, своєчасності та повноти їх сплати. Вирішенню цих нагальних проблем сприятиме успішна реалізація Стратегії розвитку державної статистики України до 2017 р. [18; 19], метою якої є задоволення зростаючих інформаційних потреб суспільства в якісній статистичній інформації, зокрема у сфері екологічного оподаткування.

Список використаних джерел

1. Використання екологічних інструментів для здійснення природоохоронної політики в Україні // Доповідь Агенції США з міжнародного розвитку в Україні. Програма управління навколишнім середовищем. – 1997.
2. Міжнародний досвід застосування екологічних важелів для здійснення екологічної політики : матер. семінару. – (Київ, 21.05.1997 р.). – К. : Агенція США з міжнародного розвитку в Україні, 1997. – 64 с.
3. Ріо-де-Жанейро – Йоганнесбург: паростки ноосферогенезу і відповідальність за майбутнє / В. Я. Шевчук, Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін та ін. – К. : Геопринт, 2002. – 118 с.
4. Закон України “Про Основні засади (стратегію) національної екологічної політики на період до 2020 року” № 2818-VI від 21.12.2010 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 24. – С. 9–13.
5. Данилишин Б. М. Про Концепцію переходу України до сталого розвитку / Б. М. Данилишин // Екологічний вісник. – 2009. – № 6. – С. 6–7.
6. Міщенко В. Дієвість економічних прийомів екологічної політики (чи “забруднювач платить”) / В. Міщенко // Економіка України. – 2002. – № 7. – С. 62–69.
7. Програма дій “Порядок денний на ХХІ століття”. – К. : Інтелесфера, 2000. – 360 с.
8. Екосередовище і сучасність. Т. 5. Управління екосередовищем в умовах регіоналізації / С. І. Дорогунцов, М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пастушенко. – К. : Кондор, 2006. – 446 с.
9. Мацієвич Т. О. Екологічне оподаткування: зарубіжний досвід та завдання для України / Т. О. Мацієвич // Актуальні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, аудит та фінансування : матеріали II Всеукр. науково-практ. інтернет-конфер. викладачів, молодих учених та студентів 18–19 лист. 2013 р.). – Херсон : Грінь Д. С., 2013. – С. 280–283.
10. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755-VI // Верховна Рада України. – К. : ООО Изд. дом. “Зенит”, 2011. – 194 с.
11. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України / За заг. ред. М. Я. Азарова. – К. : Міністерство фінансів України, 2010. – Т. 3. – 516 с.
12. Довкілля України 2010 рік : стат. зб. / За ред. Н. С. Василенко. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 206 с.
13. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

14. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку : аналітична доповідь // Міністерство охорони НПС України ; Програма розвитку ООН ; Глобальний екологічний фонд. – 2007. – 184 с.
15. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2012 році. – К. : Мінприроди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/dopovidi>.
16. План державних статистичних спостережень на 2011–2012 рр. : затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.11.2011 № 1113-р. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 206 с.
17. План державних статистичних спостережень на 2013 р. : затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 186-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/186-2013-p>
18. Осауленко О. Г. Національна статистична система: стратегічне планування, методологія та організація : [монографія] / О. Г. Осауленко. – К. : ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2008. – 415 с.
19. Про затвердження стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 р. № 145-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/145-2013-p>

В. К. ДАНИЛКО,
доктор економічних наук, професор,
Житомирський державний технологічний університет

Экологические налоги: статистический аспект

Раскрыты необходимость экологизации налоговой политики Украины, а также предпосылки формирования экологических налогов на смену сборам за загрязнение окружающей среды. Сделан статистический анализ действенности введенных в стране экологических налогов в период 2011–2013 гг. Показаны роль и значение экологической статистики в формировании информационных ресурсов в сфере экологического налогообложения.

Ключевые слова: природоохранная деятельность, экологические налоги, экологическая политика, экологическая ситуация, статистические наблюдения, информационные ресурсы, устойчивое развитие.

V. K. DANYLKO,
Dsc (Economics), Professor,
Zhytomyr State University of Technology

Ecological Taxes: Statistical Aspect

The aim of the study is to analyze the current Ukrainian practices of ecological taxation of economic entities, for finding out ways to improve the ecological taxation system introduced in the Taxation Code of Ukraine in 2011.

The need for ecological emphasis of taxation policy in Ukraine is shown, the reason behind introducing ecological taxes in place of the ecological duties for environmental pollution, existing in 2000–2010, is highlighted: to stimulate tax payers to effective actions on environmental protection, because the ecological duties failed to reduce the pollution scopes; the ineffectiveness of ecological duties in Ukraine is shown by use of respective statistical data.

A statistical analysis of the performance of ecological taxes introduced in Ukraine in 2011–2013 is made. The analysis shows that given the increased absolute figures of tax revenues, the structure of ecological taxes has not change essentially by tax category compared with the years of 2011 and 2012. The prevailing shares of revenues are with the taxes for air emissions and wastes disposal. It is concluded that the system for ecological taxes introduced in Ukraine is still imperfect. Ways to improve it are outlined, of which the most important ones are increasing the number of taxes and rising tax rates up to the European standards.

Key words: nature defensive activity, ecological taxes, ecological policy, ecological situation, statistical observation, information resources, sustainable development.